

ജനകീയ സമരങ്ങൾ വിജയപാതയിൽ

എം. സുലൈമാൻ (സോളിഡാർട്ടി പാലക്കാട് ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ്)

ജനകീയ സമരങ്ങളാൽ പ്രക്ഷേഖ്യമായ പാലക്കാട് ജില്ലയിൽ, സമരങ്ങൾ പലതും വിജയത്തി ലേക്ക് നീങ്ങുന്നു എന്ന പ്രത്യാശയോടെയാണ് കഴിത്തൊസ്സം കടന്നുപോയത്. സോളിഡാർട്ടി തുടക്കം മുതലേ പാലക്കാട് പോരാട്ട ഭൂമികളിലെ നിത്യ സാന്നിധ്യമാണ്. ജില്ലയുടെ വിവിധ ഭാഗങ്ങളിലായി സോളിഡാർട്ടിയുടെ നേതൃത്വത്തിലും സഹകരണത്തിലുമായി ഒട്ടേറെ പോരാട്ടങ്ങൾ നടന്നു വരുന്നു. അവയെക്കുറിച്ച് സംക്ഷിപ്ത വിവരങ്ങളാണ് താഴെ.

സ്ഥാപിക്കുന്ന കോളേജീൽ സമരം

സോളിഡാർട്ടിയുടെ സാമ്രാജ്യത്വ വിരുദ്ധ പോരാട്ടത്തിലെ ഏറ്റവും സജീവമായ ഇടപെടലാണ് സ്ഥാപിക്കുന്ന ഉള്ളിരുത്തുത്ത് വരൾച്ചയിലേക്ക് തള്ളിയിട്ടുകയും പരിസരം മലിനീകരിച്ച് ആവാസവ്യവസ്ഥയെ താറുമാറാക്കുകയും ചെയ്ത കൂത്തക്കലീമെന്ന സാധാരണക്കാരായ ആദിവാസി സ്റ്റ്രീകളുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഒരു സാമ്പം നിരക്കൾ മുട്ടുകൂത്തിച്ചു എന്നത് ചരിത്രത്തിലെ വിസ്മയകാഴ്ചയാണ്. കരുത്തുപകർണ്ണ കഴിത്ത് 8 വർഷമായി സോളിഡാർട്ടി അവരോടൊപ്പുണ്ട്. മാറി വരുന്ന ദേശ സമവാക്യങ്ങൾക്കാരാം നിലപാടുകൾ മാറ്റുന്ന കൂട രാഷ്ട്രീയക്കാർക്കും, അവർണ്ണരെ പുനരേതാരെ കാണുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥരുമുണ്ടായിരുന്നു. അവരുടെ ഹോർഡ് സമരം നടത്താനെന്ന പേരിൽ ഫലം സരൂപിച്ച് മുങ്ങുന്ന കടലാസ് സംഘടനകൾക്കും ഇടയിൽ ഉച്ച ആദർശ ഭൂമികളിൽ നിലയുറപ്പിച്ച് ഈ അതിജീവന സമരത്തെ ദിശ തെറ്റാതെ മുന്നോട്ട് നയിക്കാൻ സോളിഡാർട്ടിക്ക് കഴിഞ്ഞു.

ഇടതു സർക്കാർ അധികാരമെറ്റ ശേഷം നടത്തിയ കോളേജീൽ നിരോധന പ്രഹസനം കേട്ട് സമരനായിക മയിലമയും വേലുർ സ്ഥാവിനാമദ്ദും സമരത്തെ തള്ളിപ്പുറഞ്ഞുമോ പുട്ടികിടക്കുന്ന കുസനിക്കു മുന്നിൽ നടക്കുന്ന പരിഹാസ്യ സമരമെന്ന് അധിക്ഷേപിച്ചപ്പോഴും ലക്ഷ്യം പൂർത്തിയാക്കാതെ മടങ്ങിബ്ലോന്ന് പ്രവൃത്തിച്ച് മുന്നോട്ട് പോവുകയായിരുന്നു സോളിഡാർട്ടി. ഒരു പിടി അരിയും ഒരു കുടം വെള്ളേഖനം നൽകി ലോകജനത്തുമനിൽ ഇംഗ്ലീഷ് സമരത്തെ നേരുവേറുകയായിരുന്നു. നഷ്ടപരിഹാരം ഇംഗ്ലീഷിലും കോളേജീൽ നടപടിക്കരുത്തുക എന്ന അവസാന ലക്ഷ്യമുണ്ട് പൂർത്തിയാക്കാതെ സമരഭൂമിയിൽനിന്ന് പിന്നാറിബ്ലോന്ന് സാമ്പദന ഉറക്ക പ്രവൃത്തിച്ചു.

മീൻവല്ലം ചെറുകിട ജലവൈദ്യുത പദ്ധതി

ദേശീയ തലത്തിൽ തന്നെ ആദ്യമായി ഒരു ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് എററ്റവുത്ത് നടത്തുന്ന ജലവൈദ്യുത പദ്ധതി എന്ന കോട്ടാം കുറവയുമായി രംഗത്തുവന്ന പദ്ധതിയാണ് മീൻവല്ലം. പദ്ധതിക്കു വേണ്ടി പെൻഡ്രൂക്ക് ചെപ്പും ജനറേറ്ററുമടക്കം സാധനസാമഗ്രികൾക്കായി കോടി ചെലവിട്ടും, ചെപ്പു പോകുന്നതിനായി കാട്ടിലെ മരങ്ങൾ മുറിച്ചു മാറ്റിയും അന്നത്തെ വൈദ്യുത മന്ത്രി എൻ. ശർമ്മയാണ് പദ്ധതിക്ക് തീരുമാലിട്ടത്. രാഷ്ട്രീയക്കാരുടെ പാരവൈപ്പുകളാലും ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെ കെടുക്കാ

രൂസ്ഥതയാലും പദ്ധതി യാമാർമ്മായില്ല. തടസ്സങ്ങൾ നീക്കി പദ്ധതി നടപ്പാക്കണമെന്നാവശ്യ പ്രൈട്ട് സോളിഡാർറ്റി റംഗത്തിന്തെ. മാധ്യമങ്ങളിലും നിരവധി പ്രക്ഷോഭ ജാമകളിലും നിരവധി ജനകീയ സമരമാക്കി അതിനെ വളർത്തി. നിരന്തരം മന്ത്രിമാരും കൺക്രീറ്റ് ഗുരുവാം യരിപ്പിച്ചു. ഒരുപിൽ ഈ സമരവും വിജയത്തിലേക്ക് നീങ്ങുകയാണ്. സോളിഡാർറ്റിയുടെ പോരാട്ട ഭൂമി കയറിൽ തിളങ്ങുന്ന മഡ്രാസു നാഴികകല്ല്. 2010 ഏപ്രിൽ 11-ന് മീൻവാല്ലും ചെറുകുട്ടി ജലബൈദ്യുതി പദ്ധതിയുടെ നിർമ്മാണാർഥാലാട്ടം നടന്നു.

ചെമ്മണാംതോട് കോളനി സമരം

23 വർഷത്തിലധികമായി പട്ടാളമോ ഔദ്യോഗിക രേഖകളോ മൂലം ദേശ കൂഷ്ടപ്പെട്ടുന്ന ചെമ്മണാംതോട് നിവാസികൾക്ക് സോളിഡാർറ്റി തുണ്ടായി. എല്ലിച്ചുമോ കൂടിവെള്ളുമോ ഇവിടെ ഇല്ല. കോളനിക്കാരെ വർഷങ്ങളായി പഞ്ചായത്തും ഹാസിംഗ് ബോർഡും കമ്പളിപ്പിക്കുകയായിരുന്നു. റാഷ്ട്രീയക്കാരും ഇവരെ തിരിഞ്ഞ് നോക്കിയില്ല. വില്ലേജ് ഓഫീസിനു മുന്നിൽ സോളിഡാർറ്റി യുടെ നേതൃത്വത്തിൽ 24 ദിവസം നീണ്ടുനിന്നു ശക്തമായ സമരം അധികാരികളുടെ ഉറക്കം കെട്ടു തിരിച്ചു. 2010 ഏപ്രില് 28ന് സമുദ്രം വെവ്വേറുകരണ ജില്ലാ പ്രവ്യാപന വേദിയിലേക്ക് മാർച്ച് നടത്തുമെന്ന് സമരസമിതിയുടെ പ്രവ്യാപനം അധികൃതരെ വെട്ടിയാക്കി. അർധരാത്രി തന്നെ കോളനിയിൽ വെച്ചുതിരുത്തി. 23 വർഷമായിട്ടും നടപ്പാവാതെ നീതിയാണ് സോളിഡാർറ്റിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ജനകീയ സമരത്തിലും നേടിയെടുത്തത്.

മേപ്പിന്-കാവിൽപ്പാട് വൈപ്പാസ്

ഗതാഗതക്കുരുക്കിൽ ഇന്ത്യയികം വീർപ്പുമുട്ടുന്ന നഗരം പാലക്കാടിനെപോലെ മഡ്രാസുണ്ണാ ദേഹന്ന് സംശയം തുടിന് പരിഹാരമായാണ് മേപ്പിന്-കാവിൽപ്പാട് വൈപ്പാസ് നിർമ്മാണം 5 വർഷം മുമ്പ് ആരംഭിച്ചത്. പ്രക്ഷേ ഏങ്ങുമെന്തിയില്ല. സോളിഡാർറ്റിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ രൂപവത്കരിച്ചു സമരസമിതി നടത്തിയ പ്രക്ഷോഭങ്ങൾക്കാടുവിൽ പാലക്കാട് ഏ.എൽ.എ സർക്കാരിൽ സമർദ്ദം ചെലുത്തി 50 ലക്ഷം രൂപ രോധ് നിർമ്മാണത്തിനായി വകയിരുത്തി.

ഞാവുളിന്കടവ് കൂടിവെള്ള പദ്ധതി

വേനലിൽ കൂടിവെള്ളത്തിനായി നെട്ടോട്ടുന്ന പത്തിരിപാല നിവാസികൾക്ക് ആശാസ മായാണ് ഞാവുളിന് കടവ് കൂടിവെള്ള പദ്ധതി പ്രവ്യാപകപ്പെട്ടത്. പദ്ധതി യാമാർമ്മായാൽ ആയിരങ്ങൾക്ക് അനുസ്ഥിതമാകും. റെയിൽവെ ട്രേസ് ഉള്ളതിനാൽ പദ്ധതി പാതിവഴിയിൽ മുടാ ആണി. ഏതാനും മാസം മുമ്പാണ് സോളിഡാർറ്റി അതിലിടപെടുന്നത്. നിരന്തരം ഓഫീസുകൾ കയറിയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ അധികാരികളെ കണക്ക് കാര്യങ്ങൾ യർപ്പിച്ചും ഒരുപിൽ റെയിൽവെ ട്രേസിലും പെപ്പിടാൻ അനുമതിയായി

സോളിഡാർറ്റി പ്രവർത്തകരുടെ സമർപ്പണവും തൃശ്ശൂരും നാട്ടുകാരുടെ ഉള്ളിടുന്ന സഹകരണവും കൊണ്ട് മാത്രമാണ് ഈ സമരങ്ങൾ വിജയപാതയിലെത്തിയത്. ■

കണ്ണൂരിലെ കളളുഷാപ്പ് വിരുദ്ധ സമരം

അഡ്യ. കെ.എൽ അബ്ദുൽ സലാം കണ്ണൂർ

കണ്ണൂർ തെക്കീ വബന്ധാർ കളളുഷാപ്പിനെതിരെ തദ്ദേശവാസികൾ ആരംഭിച്ച സമരം ഒരു ബഹുജുന്മാർക്കു മാറ്റുകയുണ്ടായി. കിനാലൂർ സമരവുമായി ഇതിന് ചില സാമ്യങ്ങൾ ഉണ്ട്. ഇരു സമരങ്ങളും ഇരകൾ തുടങ്ങിവെച്ചു ജനങ്ങൾ ഏറ്റുടന്തരവയ്ക്കാണ്. ഇരു സമരങ്ങളിലും ജനവി രൂപപ്രകാശത്തുള്ളത് അവരുടെ പാർട്ടിയുമാണ്. മറുപ്പടിക്കൽ, മിക്ക രാഷ്ട്രീയ, സാമൂഹിക, മത രംഗങ്ങളിലുള്ളതുവരും പൊതുജനങ്ങളുമാണ്. ഒരു സമരങ്ങളും ഭരണകൂടവും പാർട്ടിക്കാരും ചേർന്ന് ക്രൂരമായി ആക്രമിച്ചതും ഒരേ ദിവസം തന്നെ!

കണ്ണൻ ടൗൺൽ നാഷൻൽ ഐറവേക്ക് തൊട്ട് പാവപ്പെട്ട് 45-ാളും യാദവ കുട്ടാംബവങ്ങൾ തിങ്ങി താമസിക്കുന്നതിന്റെ നടപരിശാസ്ത്ര തുടങ്ങിയത്. വീടുമുറ്റത്തെ കളളുഷാസ്ത്രം മാറ്റുക എന്ന താണ് സമരകാരുയർത്തിയ മുദ്രാവാക്യം. തൊട്ടുതു വീടുകാരി ശശികലയാണ് സമരനായിക. അവർ തുടങ്ങിവെച്ച സമരം മറ്റുള്ളവർ ആരോടുകൂടിയായിരുന്നു.

ഒരു വീട് കൊമേഴ്സ്യൂൽ ബിൽഡിംഗ് ആകിയും കളളുഷാസ്ത്രിനുള്ള ലൈസൻസ് ഫീസെച്ചും നടത്താൻ ഉദ്ദേശിച്ച് ‘ശാസ്ത്ര’ പ്രൈം, ജനരോഷം കാരണം 53 ഭവനം തുടർച്ചയായി പുട്ടിയിടേണ്ടി വന്നു. ശശികല സമരം തുടങ്ങിയ വാർത്ത പത്രത്തിൽ വന്നതോടുകൂടി ജനക്ഷേമസമിതി നേതാ കളളും മദ്യ നിരോധന സഹിതി നേതാക്കളും ഓടിയെന്നി അവർക്ക് ഏകക്യവാർഡിയും പ്രവൃത്തിച്ചു. പിറ്റെന്ന് മുതൽ ജനപ്രവാഹമായിരുന്നു. കേരളത്തിലെ ഒട്ടുമിക്ക ചാനലുകളും പത്രങ്ങളും സമരം നിന്നത്തരമായി റിപ്പോർട്ട് ചെയ്തു. മിക്ക പത്രങ്ങളും നല്ല കവറേജ് നൽകി.

സാമ്പത്തികവേദനമന്മേ മതനേതാക്കളും രാഷ്ട്രീയ, സാമൂഹിക സാമ്പത്തികളും സമരത്തിന് ഏകു ഭാർഥ്യം പ്രവൃത്തിച്ചു.

ബി.ജെ.പി സാമ്പത്തിക അധ്യക്ഷൻ വി. മുരളിയരൻ, ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ് രണ്ജിതൻ, മഹിള മോർച്ച സംസ്ഥാന പ്രസിഡന്റ് ശ്രോദ സുരേന്ദ്രൻ, മുസ്ലിം യൂത്ത് ലീഗ് സാമ്പത്തിക അധ്യക്ഷൻ കെ.എം ഷാജി, മുസ്ലിം ലീഗ് ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ് വി.കെ അബ്ദുൽ വാദർ മുല്ലവി, സോളിഡാറി സംസ്ഥാന പ്രസിഡന്റ് പി. മുജീബുർറീദ്ദമാൻ, വൈസ് പ്രസിഡന്റ് കെ.എ ഷാഫീബ്, ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ് കെ.എം മഖ്ബുത്, കോൺഗ്രസ് നിയമസഭ കമ്മിറ്റി ഉപനേതാവ് ജി. കാർത്തികേയൻ, ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ് പി. രാമകൃഷ്ണൻ, യു.ഡി.എഫ് ചെയർമാൻ അഡി. സാളി ജോസഫ്, കെ. സുജാകരൻ എം.പി, എ.പി അബ്ദുള്ളകുട്ടി എം.എൽ.എ, ജനതാഭർ സാമ്പത്തിക അധ്യക്ഷൻ എം.പി. വീരേന്ദ്രകുമാർ, യുവ ജനതാഭർ നേതാവ് പ്രശ്നവ് പി. ഹാരിസ്, ജമാഅത്തെ ഇസ്ലാമി സംസ്ഥാന അസിസ്തന്റ് അമീർ എബ്ബ് മുഹമ്മദ് കാരകുന്ന്, ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ് ടി.കെ മുഹമ്മദലി എന്നു തുടങ്ങി വിവിധ രാഷ്ട്രീയ സാമൂഹിക മത സാമ്പത്തിക നേതാക്കൾ നേരിട്ട് വന്ന സമരത്തിന് ഏകക്യവാർഡിയും പ്രവൃത്തിച്ചു. കാതപുരം എ.പി അബുബകർ മുസ്ലിഡിയാരുടെയും മുജാഹിദ് ഇരു വിഭാഗത്തിന്റെയും നേതാ കളളും പ്രവർത്തകരും ഏകക്യവാർഡിയും പ്രവൃത്തിച്ചുവരിൽ പെടുന്നു.

എല്ലാ സാമ്പത്തിക നേതാക്കളും ചേർന്ന് രൂപവത്കരിച്ച സമരസഹായ സമിതിയുടെ ചെയർമാന നായി ഇള കുറിപ്പുകാരനെ തെരഞ്ഞെടുത്തിരുന്നു. അതിനാൽ സജീവമായി പ്രവർത്തിക്കാൻ അവ സരം കിട്ടി. എസ്.ഡി.പി.എ, ബി.ജെ.പി, ആർ.എസ്.എസ്, യുവജന മോർച്ച, മുസ്ലിം ലീഗ്, സി. എം.പി, എസ്.യു.സി.എ, മനുഷ്യാവകാശ സംരക്ഷണ സഹിതി ജനതാഭർ, ജമാഅത്തെ ഇസ്ലാം മി, സോളിഡാറി, കേരള കോൺഗ്രസ് ബാലകൃഷ്ണൻവിള്ള ശുപ്പ് തുടങ്ങി ഒട്ടുമിക്ക സാമ്പത്തിക ഭൂതയും ജില്ലാ നേതാക്കാനാർ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതാണ് സമര സഹായ സഹിതി. എല്ലാ അഭിപ്രായ വ്യത്യാസങ്ങളും മാറ്റിവെച്ച്, സാമ്പത്തികൾ സഹായ സഹകരണങ്ങൾ നൽകി.

സമരപതലിൽ മാത്രമായിരുന്നില്ല പ്രവർത്തനം. കലക്കട്ടേര് മാർച്ച്, കലക്കട്ടുരു വസതിയിലേക്ക് വീടുമ്മാരുടെ പരിവേദന മാർച്ച്, വായ മുടി കെട്ടി സ്റ്റൈക്കളുടെ പ്രകടനം, റിലേ സത്യഗഹം, കലക്കട്ട മാമന് നിവേദനം കൊടുക്കാനുള്ള പ്രവേശനത്തെ പിണ്ഡി കൂട്ടികളുടെ വക കലക്കട്ടറേ റീലോക്ക് പ്രകടനം, അയൽക്കൂട് ബോധവത്കരണ സ്ഥാനം, വിശദകരണ യോഗങ്ങൾ, പത്രസമേളനം, മുവ്യമന്ത്രിക്ക് നൃഗുകണക്കിന് പോറ്റ് കാർഡുകൾ, പ്രമുഖ രാഷ്ട്രീയ സാമൂഹിക നേതാക്കളുടെ സംയുക്ത പ്രസ്താവന, മുവമന്ത്രിക്ക് നേരിട്ടുള്ള നിവേദനം, എക്സിബിഷൻ എ.ഡി.എമ്മിനും നേരിട്ടുള്ള നിവേദനങ്ങൾ സമർപ്പിക്കൽ, കോടതിയിൽ ഹരജി ബോധിപ്പിക്കൽ തുടങ്ങി ബഹുമുഖ സമരമുകളാണ് 53 ഭവനം നിന്നും നേതാക്കാരുടെ നാമാധിക്യം നേരിട്ടുള്ള നൽകി.

കളളുഷാസ്ത്രിൻ തൊട്ട് പത്രത്തെക്കു കളളുഷാസ്ത്രി തുറക്കുന്നതിനാൽ നടത്തിയ സമരത്തെ എതിർത്ത് സി.ഐ.ടി.യുവിരെൽ നേതൃത്വത്തിലുള്ള കളളും ചെത്ത് തൊഴിലാളികൾ പ്രകടനം നടത്തി പ്രകാപനമുണ്ടാക്കാൻ തുടങ്ങി. സമരകാരുടെയും തൊഴിലാളി യുനിയൻമുണ്ടായും പ്രകടനങ്ങൾ പല ഭിവസംഘളിലും കൂട്ടിമുട്ടി. ധാരാതാരു കുലുക്കുവും ഭരണകൂടത്തിന്റെ ഭാഗത്തുനിന്നുണ്ടായില്ല. മാത്രമല്ല, അധികാരികളുടെ ഒത്താരംയോടെ മെച്ച് ഏഴിന് രാവിലെ തൊഴിലാളികൾ പ്രകടനമായി വന്ന സ്റ്റൈക്കളുടെയും സമരകാരു നിഷ്ഠാരും ആക്രമിച്ചു. പത്രത്തെ തല്ലിപൊളിച്ചു. പലരും പരിക്ക് പറ്റി

ആശുപത്രിയിലായി. അതോടു കൂടി സമരം ശക്തിയാർജിച്ചു. ജില്ലയുടെ പല ഭാഗങ്ങളിൽനിന്ന് ജനം സമരമുഖത്വത്തേക്ക് വരാൻ തുടങ്ങി. പിന്നീട്, കല്ലേൻ ഇതുവരെ കാണാത്ത ശക്തമായ സംയുക്ത സമരമായിരുന്നു അത്. ആക്രമണം നടന്ന പിറ്റെ ദിവസം യു.ഡി.എഫും ബി.ജെ.പിയും സംയുക്ത മായി മുനിസിപ്പൽ പ്രദേശത്ത് ഫർത്തായി പ്രവൃംപിച്ചു.

കുവിൽ ഭരണകൂടം പൊതുജന താൽപര്യത്തിന് വഴി മാരഞ്ഞാൻ ചർച്ച നടത്തി. എമ്പ് 12ന് രാത്രി വൈകി കലക്കട്ടറോടിൽ ചേർന്ന സർവകക്ഷിയോഗത്തിൽ സമരനേതാക്കളും എസാസേസ് റിയൂടെയും സി.എ.ടി.യുവിന്റെയും നേതാക്കളും കലക്കട്ടറുടെ അധികാരമുള്ള ഏ.ഡി.എഫും സമലാം എ.പി സുധാരകനും പങ്കട്ടിനു. കളളുഷാപ്പ് നിലവിലുള്ള ബിൽഡിംഗിൽനിന്ന് മാറ്റാനും സമരം തൽക്കാലം നിർത്തിവെക്കാനും ധാരണയായി.

തീരുമാനപ്രകാരം കളളുഷാപ്പ് മാറ്റാരു സമലത്തേക്ക് മാറ്റാനതിന് കെട്ടിടം കണ്ണുപിടിക്കാൻ സബ് കമ്മിറ്റിയെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയിരിക്കുകയാണ്. ഒരു മാസത്തിനകം മാറ്റാരു കെട്ടിടത്തിലേക്ക് മാറ്റാൻ സർവകക്ഷി ഉപസമിതിയെ യോഗം അധികാരപ്പെടുത്തി. ബി.ജെ.പി ജില്ലാ പ്രസിഡന്റ്, സി.പി.എ ജില്ലാ സെക്രട്ടറി, മുസ്ലിം ലീഗ് ജില്ലാ സെക്രട്ടറി, യു.ഡി.എഫ് ചെയർമാൻ എന്നിവരുടെ നീതാണ് സർവകക്ഷി ഉപസമിതി. മാറ്റാരു സമലത്തേക്ക് കളളുഷാപ്പ് മാറ്റാനത് വരെ സമരസ ഹായ സമിതിയുടെ പ്രവർത്തനം തുടരുമെന്നാണ് കമ്മിറ്റി തീരുമാനം. ■